

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande: Ny museipolitik (SOU 2015:89)

DIK är ett Saco-förbund med drygt 20 000 medlemmar verksamma inom kultur, kommunikation och medier. DIK organiserar huvuddelen av alla museianställda med akademisk utbildning. DIK har tagit del av Museiutredningens betänkande *Ny museipolitik* (SOU 2015:89). Vi inleder detta yttrande med våra ställningstaganden i korthet. Efter en allmän kommentar lämnar vi våra synpunkter i anknytning till utredningens respektive bedömningar och förslag.

DIK:s ställningstaganden i korthet:

- DIK ställer sig bakom utredningens förslag om att museipolitiken bör få en ny inriktning som är tydligare och mer principiellt inriktad än i dag. Vi delar också utredningens syn att museer ska vara självständiga kunskapsinstitutioner, där de professionellt verksamma ska ha ett tydligt eget mandat och stort ansvar för att utveckla verksamheterna;
- DIK ställer sig bakom förslaget att införa en museilag. DIK:s ställningstagande är dock inte oreserverat positivt. DIK har exempelvis vissa reservationer när det gäller nyttan med en lag utan tillhörande sanktioner;
- DIK har inga invändningar när det gäller utredningens avgränsning av lagens räckvidd till offentligt styrda museer med avlönad personal. Förbundet hyser dock viss tveksamhet när det gäller utredningens museidefinition;
- DIK har inga invändningar mot förslaget till ändamålsparagraf. Förbundet hade dock gärna sett en tydligare koppling till de kulturpolitiska målen;
- DIK har inga avgörande invändningar mot lagförslagets §5 om att huvudmän ska respektera museernas fria ställning, men vi ser praktiska problem när det gäller att bestämma vilka åtgärder som faller under begreppet "inskränka";
- DIK instämmer i utredningens förslag om att museer ska ha hög kompetens och bidra till forskning och kunskapsuppbyggnad. DIK menar dock att mindre museer kan få svårt att leva upp till lagparagrafen. DIK menar också kravet om hög kompetens inte bara ska gälla respektive museums ämnesområde utan även andra aspekter av museiverksamheten;

- DIK har inga invändningar mot lagförslagets paragrafer kring aktiv förvaltning och avyttring, men vi vill poängtera vikten av att de museiprofessionella inte bara ges mandat att fatta beslut i dessa frågor utan också nödvändig utbildning/kompetensutveckling för uppgiften;
- DIK har inga invändningar mot §§ om tillgängliggörande och samverkan;
- DIK poängterar i anknytning till utredningens bedömning att det inte finns starka skäl för förändring av museernas antal och organisation, att verksamheten vid Arkitektur- och designcentrum (ArkDes) bör förstärkas och utvecklas;
- DIK kan på basis av tillgänglig information inte göra ett klart ställningstagande vad gäller förslaget till en ny museimyndighet. DIK är principiellt för en museimyndighet, men vi anser oss behöva en mer utförlig konsekvensbeskrivning för att kunna ta ställning. Utredningens förslag berör inte bara Riksställningars verksamhet som är viktig främst för landets mindre museer, förslaget får också konsekvenser för verksamheten vid Myndigheten för kulturanalys;
- DIK har inget att invända mot ett system för kvalitetsssäkring genom kollegial granskning;
- DIK har inga synpunkter när det gäller Digisams hemvist, men vi poängterar den betydelse Digisam har för strategiskt digitaliseringsarbete inom museisektorn, och i samverkan med arkiv- och bibliotekssektorn;
- DIK anser att ett eventuellt överförande av statistikansvar från Myndigheten för kulturanalys till en ny museimyndighet måste föregås av en konsekvensanalys;
- DIK ställer sig bakom utredningens förslag om en genomgång av instruktioner och andra styrdokument på museiområdet;
- DIK anser att utredningen hade vunnit i styrka om den mer utförligt analyserat tre områden av stor betydelse för museernas framtid: den digitala utvecklingens betydelse för museisektorn, museisektorns samarbete med skola/utbildning/forskning och museernas långsiktiga finansiering.

Allmänt

Museiutredningen ger i de inledande kapitlen en informativ historisk översikt över centralmuseernas och museipolitikens framväxt. Översikten visar hur museer i hög grad har uppstått som resultatet av eldsjälars eller intressegruppers brinnande intresse och idoga arbete snarare än som resultatet av en genomtänkt politik från statens sida. Museipolitiken är ett fenomen som uppstått *ex post facto*. Och det har delvis varit olika museiutredningars roll att ”i efterhand konstruera en nationell museipolitik utifrån en befintlig struktur av centrala museer och deras pågående verksamheter.”

Betänkandet visar att staten har gjort museipolitiska genomlysningar relativt regelbundet sedan 1960-talet. Ungefär vart sjunde år genomför staten utredningar av hela eller delar av museiväsendet. Utgår man från betänkandets redovisning över statliga genomlysningar är den aktuella utredningen den åttonde sedan 1965. Men trots att dessa utredningar ”i betydande delar är likartade vad gäller problembilder och förslag till lösningar” har få förslag genomförts och relativt lite har hänt.

Museer är i likhet med universitet ”tröga” och svårföränderliga institutioner. Trögheten kan i vissa avseenden vara en nackdel, men i andra avseenden är den också en tydlig fördel. Kunskapsinstitutioner ska inte vara lätta att förändra efter tidens moden och nycker. Mot denna bakgrund är museiutredningens huvudförslag – att föreslå en museilag – ett både radikalt och defensivt förslag. Förslaget är radikalt i så motto att ingen tidigare utredning har lagt ett förslag om en lag på museiområdet. Förslaget är defensivt i så motto att dess kärna är att stadfästa en redan allmänt omfattad princip, armlängdsprincipen och i detta specifika fall offentligt styrda museers ”fria ställning som kunskapsinstitutioner i samhället”. Betänkandets titel ”Ny museipolitik” utlovar i så motto mer än de konkreta förslagen levererar. Något radikalt nytt handlar det inte om, utan mer om att renodla och befästa redan existerande förhållanden och verksamheter.

DiK vill här i våra allmänna kommentarer ta upp tre områden som vi menar att utredningen kunde ha behandlat mer utförligt:

Ett område som hade behövt en djupare analys och nytänkande är digitaliseringen och dess olika dimensioners inverkan på museiverksamheten. Enligt DiK:s mening är det på denna punkt som utredningen har sina största brister. Vi kan se hur digitaliseringen under de närmaste 10-15 åren på ett genomgripande sätt kommer att förändra grundförutsättningarna för kultur, kommunikation och medier, liksom för hela arbets- och samhällslivet. Digitaliseringen innebär bland annat att institutioner och institutionella gränser bryts ner och tvärsektorielt arbete blir viktigare. Den här utvecklingen berör naturligtvis inte bara Museiutredningen, utan också arbetet med en nationell biblioteksstrategi, Medieutredningen, Demokratiutredningen, m.fl. Vi hade dock önskat att Museiutredningen gått djupare in i dessa frågor särskilt som en hel del av det digitaliseringsarbete som i dag pågår tycks ske utan övergripande strategi och vägledande policy (se betänkandets bilaga 4).

DiK vill i denna allmänna del ta upp ännu ett område som vi gärna sett att utredningen givit en djupare analys och behandlat på ett mer strategiskt och framåtsyftande sätt: samarbetet mellan museisektorn och skolan och den högre utbildningen. Här finns på olika museer och i olika delar av landet många goda exempel att utgå från, men det saknas i den övergripande statliga museipolitiken en strategisk syn på hur samarbetet mellan dessa sektorer kan/bör utvecklas.

Slutligen, en stor del av de svagheter som finns inom museisektorn är betingade av att otillräckliga resurser avsätts för verksamheten. Vi kan i vår fackliga verksamhet notera

hur många museer på statlig, regional och lokal nivå bedriver viktig verksamhet och ofta får utökade uppdrag men inom givna eller till och med krympande resursramar. Den här utvecklingen har beskrivits i flera utredningar och rapporter, senast av Riksställningar i rapporten *Länsmuseernas situation* (2016). DiK vet att statliga utredningar har strikta krav att hålla sig inom givna resursramar när det gäller de förslag man lägger, men vi anser att utredningen i beskrivning och analys av museernas situation kunde ha tydliggjort hur det ofta är begränsade – och flera fall minskade – ekonomiska anslag/resurser som är den egentliga orsaken till svagheter i museernas verksamhet, liksom låga löner och personalnedskärningar.

DiK ställer sig bakom huvuddelen av Museiutredningens resonemang och bedömningar. DiK har heller *inte några avgörande invändningar mot utredningens förslag*. Flertalet av dem kan vi helt och hållet ställa oss bakom. I vissa fall ställer vi oss bakom intentionerna bakom förslagen, men hyser viss tveksamhet till deras konkreta utformning. Det gäller exempelvis de två huvudförslagen om en museilag och en ny myndighet för museifrågor. Skälen till vår tveksamhet är inte att vi är negativa i sak, utan att vi är tveksamma till om förslagen i sin nuvarande form är tillräckligt starka för att kunna fylla sitt syfte.

DiK:s synpunkter på utredningens bedömningar och förslag

Utredningens bedömning: *Museipolitiken bör få en delvis ny inriktning som är tydligare och mer principiellt inriktad än i dag. Museernas självständiga ställning som kunskapsinstitutioner bör slås fast och de bör ges ett både tydligare eget mandat och större ansvar för att utveckla verksamheterna. Tydliga och långsiktiga utgångspunkter och mål behöver kombineras med kvalitetsdrivande system i sektorn. Dessutom bör större insatser göras för samordning i vissa frågor och medel behöver frigöras för utveckling i hela landet.*

DiK:s ställningstagande

DiK delar utredningens bedömningar. Dagens museipolitiska situation kan paradoxalt beskrivas som att staten samtidigt styr för mycket och för lite. Att lyfta upp statens styrning till en principiell nivå kan bidra till ideologisk tydlighet samtidigt som man överlåter ansvaret för verksamhetens innehåll till de som bäst kan den, dvs. verksamhetens kompetenta personal. DiK menar dock att utredningen inte fullt ut lever upp till det man säger om långsiktiga utgångspunkter och mål. Vi hade gärna sett att man i sitt betänkande lagt mindre fokus på att beskriva museernas och museipolitikens historiska framväxt och lagt tonvikt vid att formulera en mer framsynt och visionär politik. I detta sammanhang återkommer vi till de områden som vi anser att utredningen borde lagt mer vikt vid (se ovan).

Utredningens förslag: *En museilag ska införas som slår fast de offentligt styrda museernas fria ställning som kunskapsinstitutioner i samhället och deras ansvar för att förmedla ett reflekterande förhållningssätt till historien och omvärlden samt en öppenhet för olika berättelser och perspektiv. I lagen ska det även finnas bestämmelser om sådant som de statliga museernas samlingsförvaltning och samverkan i museisektorn.*

DIK:s ställningstagande

DIK ställer sig bakom utredningens förslag. Vi noterar samtidigt att utredningen på denna punkt har gjort en vid tolkning av sina direktiv. Direktiven säger att utredningen ska "föreslå nationella mål för museipolitiken som tar sin utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen", medan utredningen föreslår en lag som till stora delar tar sin utgångspunkt i bibliotekslagen.

Utredningen säger att det i första hand är samhällsutvecklingen som gjort det angeläget att i lag stadfästa museernas fria ställning som kunskapsinstitutioner i samhället. DIK tolkar utredningens resonemang på denna punkt som i första hand motiverat av en oro över möjliga konsekvenser av den politiska utvecklingen i landet.

Lagförslagets paragraf 5 innebär i realiteten att man i lag skriver in den kulturpolitiska principen om armlängds avstånd. DIK har ingenting emot det, men frågar oss samtidigt vilken reell betydelse lagen kan komma att få när den inte innehåller några sanktionsmöjligheter. DIK vill hänvisa till erfarenheter från bibliotekslagen (2013:801), som inte heller den innehåller några sanktionsmöjligheter. Avsaknad av sanktionsmöjligheter har inneburit att många huvudmän på flera lagreglerade områden, exempelvis vad gäller biblioteksplaner och skolbibliotek, helt enkelt inte bryr sig om lagen.

Utredningen hänvisar explicit till bibliotekslagen när man formulerar sitt förslag till museilag. Det är ett principiellt vägval. Man skulle också kunna tänka sig en museilag som tydligt tar sin utgångspunkt i det som särskiljer museiverksamhet från annan verksamhet. DIK ser dock fördelar med en likartad struktur för lagar på biblioteks- och museiområdet. Bibliotek och museer har i grunden likartade "public service"-uppdrag och utgör viktiga delar av demokratins infrastruktur. Bibliotekslagen har som ovan nämnts svagheter, men lagen har samtidigt burit med sig viktiga positiva konsekvenser. Inte minst genom att skapa en för sektorn gemensam diskursram att förhålla sig till.

DIK ser tydliga kopplingar till bibliotekslagen, inte minst när det gäller lagens struktur. Däremot är kopplingarna till de kulturpolitiska målen enligt vår mening inte lika tydliga. Vi hade därför kunnat tänka oss att lagförslagets ändamålsparagraf hade kompletterats med ett andra stycke: Museerna ska främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Verksamheten ska främja deltagande, dialog och delaktighet i kulturlivet.

Utredningens förslag: *Lagen ska innehålla bestämmelser om det allmänna museiväsendet. Det allmänna museiväsendet ska bestå av alla offentligt styrda museer och utgörs av: 1) statliga museer, 2) regionala museer, 3) kommunala museer och 4) övriga offentligt styrda museer. Med ett museum ska i lagen avses en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal.*

DIK:s ställningstagande

Vill man skapa en lag som ska täcka in alla offentligt styrda museer så är utredningens förslag helt rimligt. Att lagen inte gäller små museer som drivs av frivilliga krafter är också rimligt. DIK kan dock se problem för små kommunala museer att uppfylla vissa av lagens paragrafer, exempelvis uppdraget att bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad. DIK anser i likhet med utredningen att alla museer i det allmänna museiväsendet ska upprätthålla hög kompetens inom sina ämnesområden, men vi är av resurs- och kompetensskäl tveksamma till att alla museer kan leva upp till kravet att de ska bidra till forskning.

När det gäller avgränsningen av begreppet "museum" tycks den oss både för vid och för snäv. Å ena sidan tycks avgränsningen "institution som bedriver utställningsverksamhet" bara täcka in en del av vad ett museum ägnar sig åt, vilket också tydliggörs i lagförslagets ändamålsparagraf som definierar tre uppgifter: publik verksamhet, kunskapsuppbyggnad och förvaltning av samlingar. Å andra sidan är avgränsningen som den nu är formulerad så vid att även gallerier faller under begreppet museum.

Enligt DIK:s mening är det onödigt att föra in en hemmagjord stipulativ definition i lagen. Bibliotekslagen definierar inte "bibliotek", utan avgränsar bara lagens räckvidd till de olika bibliotekstyper som omfattas av lagen. Vi menar att man kan hantera "museum" på samma sätt i museilagen. Eventuellt kan man förtydliga begreppet genom att i en författningskommentar hänvisa till ICOM:s definition av "museum". Kravet på avlönad personal kan lämpligen infogas i paragrafens andra mening: "Det allmänna museiväsendet består av alla offentligt styrda museer som har avlönad personal och utgörs av..."

Utredningens förslag: *De allmänna museernas ändamål ska vara att bidra till det demokratiska samhällets utveckling genom publik verksamhet, kunskapsuppbyggnad och en aktiv förvaltning av sina samlingar.*

DIK:s ställningstagande

DIK har inga invändningar mot förslaget till innehåll i lagförslagets ändamålsparagraf. Se dock vårt resonemang ovan om koppling till de kulturpolitiska målen och ett eventuellt andra stycke i ändamålsparagrafen.

Utredningens förslag: *Museihuvudmän inom det allmänna museiväsendet är kommunerna, landstingen och staten. En huvudman för ett museum inom det allmänna museiväsendet ska inte få vidta åtgärder som syftar till att inskränka museets fria förmedling av kunskap och upplevelser.*

DIK:s ställningstagande

Lagförslaget §5 är i någon mening ”pudelns kärna”. DIK anser att det är självklart att huvudmän ska respektera museernas fria ställning som kritiska kunskapsorganisationer och överlåta beslut om verksamheten på professionellt utbildade museitjänstemän.

Principen om armlängds avstånd är sedan länge väl etablerad och har hittills också varit allmänt respekterad. Att utredningen nu väljer att flytta armlängdsprincipen från de oskrivna lagarnas område till de kodifierade lagarnas, kan å ena sidan tolkas som att man lagstadgar något som länge ansetts vara självklart, något som alla redan är överens om. Det kan å andra sidan tolkas som ett tecken på att något som alla varit överens om inte längre är en självklarhet utan måste ges särskilt stöd i en lag.

Rent principiellt anser DIK att det är något otillfredsställande med att behöva skriva in i en lag något som vi uppfattar som en grundläggande förutsättning för ett fritt kulturliv. I bibliotekslagen finns ingen motsvarande paragraf, trots att åtgärder som syftar till att inskränka bibliotekens möjligheter till fri kunskapsförmedling knappast är mer osannolika än åtgärder att begränsa museernas fria kunskapsförmedling. Och vad kan man lägga in i formuleringen ”inskränka museets fria förmedling av kunskap och upplevelser”? Är en neddragning av budgeten en inskränkning av den fria förmedlingen av kunskap och upplevelser?

DIK ser som synes av vissa problem med både ”kärnparagrafen” och med en lag för museiområdet. Förbundet har inga avgörande invändningar mot den föreslagna lagen, men vi kan å andra sidan inte heller se några avgörande fördelar med en lag. Vi vill dock poängtera att bibliotekslagen trots sina svagheter har inneburit att biblioteksdebatten har fått en klagörande diskursram att förhålla sig till, och kan en museilag bidra till något sådant på museiområdet vore det positivt.

Utredningens förslag: *Utställningar och annan publik verksamhet vid museerna i det allmänna museiväsendet ska präglas av allsidighet, öppenhet och kvalitet. Publik verksamhet vid museerna i det allmänna museiväsendet ska vara tillgänglig för alla och anpassad till användarnas olika förutsättningar.*

DIK:s ställningstagande

Allsidighet och kvalitet är begrepp som också återfinns i bibliotekslagens paragrafer som rör folkbiblioteken. Begreppen återfinns inte i de paragrafer som rör andra typer av bibliotek, exempelvis skolbibliotek och högskolebibliotek. Att utredningen väljer att lägga till öppenhet är förstäeligt, då trösklarna till museerna tycks vara högre än till

biblioteken och museerna av många uppfattas som mer slutna institutioner. DIK vill i detta sammanhang hänvisa till vår tanke om 4D (deltagande, dialog, delaktighet och demokrati) som vägledande policy. Vi anser att 4D på ett mer konkret och aktivt sätt beskriver hur den publika museiverksamheten bör utformas (och vilka kompetenser som verksamheten behöver) än det mer passiva och oklara kravet att den publika verksamheten ”ska vara tillgänglig för alla”.

Utredningens förslag: *Museerna i det allmänna museiväsendet ska inom sina ämnesområden bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad. Vidare ska museerna i det allmänna museiväsendet upprätthålla hög kompetens inom sina ämnesområden och kunna belysa dessa ur olika perspektiv.*

DIK:s ställningstagande

Att museer i det allmänna museiväsendet ska upprätthålla hög kompetens inom sina ämnesområden är ett krav som DIK helhjärtat instämmer i, liksom att de ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad inom sina respektive ämnesområden. Men vi är tveksamma till att begränsa kompetens- och kunskapsuppbyggnad bara till respektive ämnesområde. Utifrån lagens ändamålsparagraf menar vi att kompetens- och kunskapsuppbyggnadskraven är bredare än så. Om museerna dessutom ska bli mer öppna och kritiskt reflekterande institutioner som aktivt belyser angelägna samhällsfrågor ökar kraven på kompetenser som ligger utanför de traditionella ämnesområdena.

DIK har uppmärksammat framtida kompetensbehov inom minnesinstitutionerna, framför allt inom museer, genom att tillsätta en expertgrupp som haft i uppdrag att belysa dessa frågor. Gruppen har i sina diskussioner kring kompetens haft en vägledande policy – 4D – som står för deltagande, dialog, delaktighet och demokrati. Genom att använda dessa begrepp har vi kunnat identifiera/fokusera en rad kompetenser som inte är direkta ”ämneskompetenser” men som är nödvändiga i varje steg av den process (deltagande, dialog, delaktighet, demokrati) som ska leda fram till att museerna på bästa sätt ska kunna bidra till det demokratiska samhällets utveckling. DIK kommer under våren 2016 att färdigställa en rapport som beskriver dessa kompetensbehov.

Utredningens förslag: *Museerna i det allmänna museiväsendet ska aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamheternas mål. De statliga museerna ska inte bara ha mandat att införliva utan också att avyttra föremål. I lagen ska därför finnas en bestämmelse om att de statliga museerna får överlåta lös egendom som ingår i de samlingar de förvaltar genom gåva, byte eller försäljning om den inte behövs för verksamheten. Överlåtelsen ska i första hand ske genom att andra museer erbjuds föremålen. De statliga museerna ska även ha rätt att förstöra föremål om de inte behövs för verksamheten och saknar påtagligt marknadsvärde.*

Möjlighet att överlåta eller att förstöra arkeologiskt material (fornfynd) som överlåtit av staten ska även gälla för de kommunala och regionala museerna. I lagen ska därför finnas en bestämmelse om sådan möjlighet för de kommunala och regionala museerna.

DIK:s ställningstagande

DIK har inga synpunkter på förslagen, bortsett från att vi noterar att det är av största vikt att regleringen kring hur eventuell avyttring ska ske blir mycket tydlig och att de museiprofessionella ges inte bara ett tydligt mandat att fatta beslut utan också nödvändig utbildning/kompetensutvecklings för uppgiften.

Utredningens förslag: *De statliga museerna ska verka för att tillgängliggöra sin verksamhet för människor i hela landet.*

DIK:s ställningstagande

DIK har inga invändningar. DIK skulle snarare vilja förstärka formuleringen från det svaga och luddiga "ska verka för" till ett enkelt "ska". Det är ett fullt rimligt krav att de statliga museerna som i hög grad är Stockholmsbaserade aktivt ska arbeta med att tillgängliggöra sin verksamhet för människor i hela landet. Detta krav får ökad tyngd vid en eventuell nedläggning av Riksställningars verksamhet. I relation till denna lagparagraf blir betänkandets avsaknad av en fördjupad diskussion kring digitaliseringens möjligheter särskilt påtaglig. Utredningen säger att "de fysiska och de digitala rummen behöver kombineras på ett mer strategiskt sätt". Det är helt rätt, men på denna punkt saknar vi strategiska resonemang och förslag som skulle kunna ha lagt grund för en framsynt ny museipolitik.

Utredningens förslag: *Museer och museihuvudmän inom det allmänna museiväsendet ska samverka, bl.a. genom att utan oskäligen avgifter eller administrativa hinder ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande. Kommunerna ska, utan hinder av andra bestämmelser, avgiftsfritt få låna ut föremål ur sina samlingar till ett museum som är beläget utanför kommungränsen*

DIK:s ställningstagande

DIK har inga invändningar mot förslagen.

Utredningens bedömning: *Vi har inte kunnat finna några starka skäl för förändringar av museernas antal och organisatoriska tillhörighet. Om det av olika skäl ändå bedöms nödvändigt att minska antalet statliga institutioner är vår bedömning att modellen med museikoncerner många gånger är att föredra. De problem som finns bör dock i första hand hanteras genom bättre kvalitetsdrivande system i sektorn.*

DIK:s ställningstagande

De statliga museerna utgör relativt många och relativt små myndigheter. Detta skapar problem både för de som ska styra museerna och för museerna själva, som ska följa det omfattande regelverk som gäller för myndigheter i allmänhet. De förslag som utredningen lägger när det gäller att rensa upp i den yviga floran av styrdokument kommer säkert att till viss del avhjälpa dessa problem. DIK har i övrigt inga klara förslag när det gäller övergripande frågor som rör museernas antal och organisatoriska tillhörighet.

DIK vill dock i detta sammanhang kommentera ett specifikt fall, Arkitektur- och designcentrum (ArkDes). Utredningen säger sig ha tagit del av, men väljer att inte ta ställning till, de förslag som finns i utredningen *Gestaltad livsmiljö* (SOU 2015:88). Museiutredningen säger vidare att man allmänt sett anser ”att man bör se mer till verksamhetens innehåll än till möjliga administrativa besparingar när beslut fattas om verksamhetsindelning”. DIK vill här citera vårt yttrande över *Gestaltad livsmiljö* (SOU 2015:88):

DIK anser att den rätta vägen är att stärka och utveckla ArkDes, och att detta lämpligen sker genom att överföra ekonomiska resurser från andra departement som är berörda av statens politik på området arkitektur, form och design. För det är först när dessa aktörer har ”skin in the game” som ArkDes får den auktoritet som statens arkitektur- och designcentrum bör ha.

Utredningens förslag: *En ny myndighet ska inrättas, Myndigheten för museer och utställningar. Den nya myndigheten och delar av dess verksamhet ska finansieras genom att medel överförs från myndigheten Riksställningar, som i sin tur ska avvecklas.*

Den nya myndigheten ska ha till uppgift att främja utveckling av en museiverksamhet av hög kvalitet i hela landet. Myndigheten ska, med utgångspunkt i museilagen och de nationella kulturpolitiska målen, följa upp verksamhet inom och fördela bidrag till museisektorn. Uppdraget ska bl.a. innefatta att myndigheten ansvarar för professionsbaserad kvalitetssäkring, fördelar vissa bidrag samt ansvarar för den officiella museistatistiken och viss omvärldsbevakning.

DIK:s ställningstagande

Arkiv- och biblioteksområdet har i Riksarkivet (RA) och Kungliga Biblioteket (KB) starka samordnande myndigheter med utvecklingsuppdrag. Utredningen föreslår att också museiområdet ska få en myndighet med uppgift att samordna, utveckla och statistiskt följa upp museiområdet samt fördela vissa bidrag. Enligt DIK behöver museiområdet en myndighet som motsvarar RA och KB. Det skulle underlätta nationellt utvecklingsarbete över institutionsgränserna, inte minst vad gäller digitalisering. Det skulle också vara en fördel för svenskt museiväsendes internationella kontakter och omvärldsbevakning. DIK ser emellertid också skäl som talar mot en myndighet enligt föreslagen modell. Frågan är

om den förhållandevis svaga myndighet som utredningen föreslår verkligen kan svara upp till de uppdrag som beskrivs och fungera som en jämbördig motsvarighet till RA och KB i transsektoriella frågor. Vi kan också se problematiska aspekter i att den myndighet som ansvarar för kvalitetssäkring – även om man använder sig av utomstående experter - också är den som fördelar bidrag.

Slutligen, förslaget om en ny museimyndighet bygger på att Riksutställningar läggs ner. I DIK:s informationsinhämtning i denna fråga har vi kunnat notera att det finns en delad opinion. Bland många större museer på statlig och regional nivå anser man sig i hög grad ha den kompetens som Riksutställningar kan bidra med inom den egna organisationen, medan många mindre museer anser att man har stor nytta av Riksutställningars utbud. DIK anser att det på basis av det underlag vi har i dag är svårt att ta ställning entydigt för eller emot en ny myndighet enligt den föreslagna modellen. Innan man eventuellt går vidare med detta förslag anser DIK att det måste göras en djupare konsekvensanalys av vilken funktion Riksutställningar fyller i dag, vad som kan gå förlorat och i vilken grad en ny myndighet kan ersätta det som förloras. DIK:s erfarenhet från fall där verksamhet läggs ner är att nedläggning också är förknippad med betydande kostnader. En analys av dessa kostnader måste göras.

Våra ställningstaganden i det följande bygger på förutsättningen att man väljer att gå vidare med förslaget om en ny museimyndighet.

Utredningens förslag: *Myndigheten för museer och utställningar ska få i uppdrag att inrätta ett system för kvalitetssäkring av centralmuseernas verksamhet genom kollegial granskning.*

DIK:s ställningstagande

DIK har inget att invända mot förslaget om kollegial professionsbaserad granskning av centralmuseernas verksamhet i kvalitetsfrämjande syfte. Ett sådant system är till och med ett naturligt komplement till ett system där regering/departement styr på en övergripande, principiell nivå. DIK vill dock betona vikten av att internationell expertis ingår i bedömargrupperna, dels för att det svenska museisamhället är mycket litet och dels för att centralmuseernas verksamhet ska hålla hög kvalitet i ett internationellt perspektiv.

Utredningens bedömning: *Myndigheten för museer och utställningar skulle kunna ha ett särskilt uppdrag om att stödja digital utveckling och samordning inom museisektorn. Om regeringen inom ramen för den utvärdering som nu pågår beslutar att verksamheten vid samordningssektariatet Digisam, i dag placerad vid Riksarkivet, ska finnas kvar bör det därför övervägas om den kan överföras till den nya myndigheten.*

DIK:s ställningstagande

DIK anser att Digisams verksamhet är mycket viktig för det strategiska digitaliseringsarbetet inom museisektorn, och i olika frågor också i samverkan med arkiv och bibliotek. DIK har dock inga synpunkter när det gäller frågan vilken hemvist som är lämpligast.

Utredningens förslag: *Myndigheten för museer och utställningar ska ansvara för den officiella museistatistiken, samt bedriva omvärldsbevakning inom sitt verksamhetsområde, såväl nationellt som internationellt.*

DIK:s ställningstagande

Om en ny museimyndighet skapas är det logiskt att den i likhet med Kungl. biblioteket får ansvar för statistikinsamling inom sitt område. DIK anser dock att det på denna punkt krävs en betydligt utförligare konsekvensanalys än vad som nu ges. I dag är det Myndigheten för kulturanalys som har statistikansvaret, och en överföring av ansvaret innebär ett relativt stort ingrepp i den lilla myndighetens verksamhet.

Utredningens bedömning: *Mot bakgrund av det förslag som lämnats om en ny museilag bör regeringen göra en genomgång av myndighetsinstruktioner och motsvarande styrdokument på museiområdet för att anpassa dessa till den nya regleringen av vissa övergripande frågor. Målet bör både vara att skapa större enhetlighet i hur bestämmelserna är formulerade och att tydligare uttrycka respektive museums särart. Inom de huvudsakliga verksamhetsområdena – publik verksamhet, kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning – bör museerna ges i uppdrag att ta fram strategiska planer som kan tas till utgångspunkt för den kollegiala granskning som ska inrättas.*

DIK:s ställningstagande

DIK ställer sig bakom utredningens förslag.

Med vänliga hälsningar

Attila Rostoványi
förbundsordförande DIK